

ISSN 1561-6908

**Економіка:
проблеми теорії та
практики**

Збірник наукових праць

Випуск 265

Том VIII

УДК 336
ББК 65.01
Е 45

Друкується відповідно до постанови Вченої Ради
Дніпропетровського національного університету

Головний редактор:

д-р екон. наук, проф. *Анатолій Антонович Покотілов*

Редакційна колегія:

д-р фіз.-мат. наук *С. О. Смірнов*, д-р екон. наук *В. А. Ткаченко*,
д-р техн. наук *О. М. Марюта*, д-р екон. наук *Л. В. Попкова*,
д-р екон. наук *О. В. Ковальов*, д-р екон. наук *Я. Г. Берсуцький*,
д-р техн. наук *Ю. Д. Морозов*, д-р екон. наук *Г. О. Крамаренко*,
д-р екон. наук *О. С. Галушко*, д-р техн. наук *Р. Б. Тяч*, д-р екон. наук *В. В. Дорофієнко*,
д-р екон. наук *О. Й. Шевцова*, д-р наук з державного управління *М. Х. Корецький*

Рецензенти:

д-р екон. наук, проф. Дніпропетровського національного університету: *І. Л. Сазонець*;
д-р екон. наук, проф. Дніпропетровської державної медичної академії: *А. В. Батура*

Е 45 Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. –
Випуск 265: В 9 т. – Т. VIII. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – 324 с.

ISBN 978-966-8736-05-6

У збірнику аналізуються актуальні проблеми економіки.
Для студентів, аспірантів та викладачів вузів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 978-966-8736-05-6

© Колектив авторів, 2010

К.е.п. Марчук Л.П.

Миколаївський державний аграрний університет

МОДИФІКАЦІЯ КОНКУРЕНТНОГО МЕХАНІЗМУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто вплив інноваційних процесів на формування конкурентного середовища. Висвітлено нові якісні ознаки конкуренції. З'ясовано конкурентні переваги інноваційного характеру, які використовують сучасні ринкові структури.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інновації, конкуренція, конкурентний механізм, конкурентні переваги.

I. Вступ.

Сучасний інноваційний розвиток кардинально змінює умови функціонування суспільства, зокрема, суттєво модифікує усталені основи ринкової системи господарювання. Це стосується і закономірностей формування конкурентного механізму та його подальшого удосконалення.

Тому дослідження специфіки конкуренції в умовах інноваційного розвитку є досить актуальною проблемою, від розв'язання якої залежить успіх реформування конкурентного середовища на інноваційних засадах та ступінь реалізації конкурентних переваг суб'єктами господарювання.

Конкурентний механізм сьогодення є об'єктом дослідження у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів. Це перш за все праці М. Портера, Дж. Робінсон, Г. Саймона, Р. Селтона, Б. Кваснюка, Н. Гражевської, В. Опшценка, Н. Тарнавської, Ю. Архангельського, В. Лагутіна та ін.

В економічній літературі ґрунтовно розроблено питання, що стосуються визначення пріоритетів сучасної конкурентної боротьби, її змістових характеристик, особливостей впливу монополістичних тенденцій на конкурентне середовище.

Також висвітлено тенденції подальшого розвитку конкурентної боротьби, спричинені факторами національного та інтернаціонального характеру, глобалізацією економіки. Але вплив інноваційних процесів на конкурентний механізм досліджений поки що недостатньо.

II. Постановка завдання.

Автор статті поставив собі за мету з'ясувати роль конкуренції в умови прогресуючих інноваційних перетворень, висвітлити вплив інноваційних чинників на зміну пріоритетів конкурентної боротьби, визначити сучасні форми реалізації конкурентних переваг суб'єктами господарювання, розглянути перспективні методи конкуренції в умовах інноваційної економіки.

III. Результати.

Під впливом інноваційних процесів конкурентний механізм зазнає суттєвої модифікації. Про таку модифікацію свідчать:

- зміни пріоритетів конкурентної боротьби;
- поява нових об'єктів конкуренції;
- трансформація взаємовідносин сфери виробництва і ринкового обміну;
- урізноманітнення методів конкурентної боротьби;
- поява нових конкурентних переваг.

Розглянемо дані моменти більш конкретно, звертаючи увагу на їх інноваційну компоненту.

Головний вектор конкуренції нині спрямований на створення цінності більш високої якості, здатної найкращим чином задовольнити потреби споживачів. Продуктові інновації, що швидко змінюються, повністю відповідають цій меті та сприяють її досягненню. Саме через продукування інновацій втілюється у життя ідея динамічної індивідуалізації виробництва. При цьому пріоритетний вибір споживача обумовлює посилення нецінової конкуренції між виробниками та викликає їх потяг до нових інновацій.

Під впливом неухильного розвитку суспільного поділу праці, зокрема, подетальної і технологічної спеціалізації об'єктами конкуренції стають не тільки вироби, що призначені для кінцевого споживання, але й результати проміжних стадій виробництва. Вузли, деталі, комплектуючі включаються у товарно-грошовий оборот як самостійні об'єкти реалізації, а їх якість перетворюється на одну з найважливіших конкурентних переваг. Використання технологічних інновацій стає невід'ємним атрибутом такої виробничої діяльності, адже завдяки їм забезпечується диверсифікація виробництва, здійснюється подальше розмежування стадій виготовлення продукту, досягається швидке опанування вузькоспеціалізованих виробничих процесів. Таким чином технологічні інновації сприяють диференціації об'єктів конкуренції, її переміщенню на нові щаблі.

Поглиблення виробничої спеціалізації підприємств нині доповнюється протилежною тенденцією конвергенції виробництва, якій відповідає діяльність структур інтегрованого типу. Йдеться про діяльність крупних національних компаній, фінансово-промислових груп, транснаціональних компаній (ТНК), глобальних фірм.

Для цих структур першочерговими є інновації у сфері менеджменту та маркетингу, які дозволяють всебічно дослідити конкурентне середовище, вплинути на його розвиток, належним чином пристосувати виробництво до існуючої або прогнозованої ринкової кон'юнктури. Такі підходи до взаємодії виробництва і ринку обумовлюють перехід до конкуренції, об'єктом якої стають бізнес-процеси, побудовані на сучасних стратегіях цільового управління.

Розглянуті явища змінюють сам характер конкуренції та її методи. Перспективними методами конкуренції інноваційного спрямування можна вважати використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, прискорення трансферу інновацій, скорочення тривалості інноваційного циклу, позиціонування нових технологій у поєднанні з позиціонуванням бізнес-моделей, швидкість заповнення інноваціями ринкових ніш тощо.

В умовах розгортання інноваційних процесів спостерігається швидка мінливість конкурентного середовища, має місце спонтанна поява нових ринків, посилюється непередбачуваність дій конкурентів, підвищується ступінь ризику при оперуванні інвестиціями тощо. У той же час спостерігається посилення контролю інтегрованих монополістичних структур за станом ринку, які прагнуть зробити конкуренцію більш передбачуваною і зменшити її руйнівні наслідки для себе.

Наявність цих протилежних тенденцій обумовлює суперечливий характер конкурентного механізму, який, на нашу думку, поступово набуває ознак підпорядкованого явища, з одного боку, а з іншого, - у ньому посилюються елементи стихійності внаслідок неухильного технологічного оновлення структурованих виробничих процесів і відповідного урізноманітнення об'єктів конкуренції. Вважаємо, що використання інновацій різного роду сприяє постійному відтворенню цієї суперечності, а також створює умови для її розв'язання.

Інноваційний розвиток спричиняє появу нових конкурентних переваг у го сподарюючих суб'єктів.

Особливий інтерес викликає це явище по відношенню до інтегрованих структур, які працюють в умовах технологічно диференційованого виробництва.

Прикладом специфічної конкурентної поведінки таких суб'єктів може служити діяльність сучасних ТНК, які поступово перетворюються на глобальні фірми.

Глобальні фірми об'єднують в технологічному, організаційному, фінансовому відношенні науково-дослідні, виробничі, торговельні структури за допомогою відповідних систем управління.

Досить часто в таких фірмах здійснюється внутрішня торгівля компонентами чи напівфабрикатами, відбуваються поставки різних видів проміжних товарів, які використовуються для виготовлення спільно спроектованих виробів. Глобальні фірми активно застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології, вдаються до формування міжнародних логістичних систем, використовують переваги маркетингової діяльності.

Функціонування таких структур приводить до появи економічних мереж, які включають велику кількість структурних ланок, що здійснюють міжфірмову координацію діяльності на кооперативних засадах. Економісти вважають, що компанії, які є суб'єктами економічних мереж, отримують додаткові

конкурентні переваги внаслідок кращого пристосування мереж до інформаційного середовища, обміну інформацією, до створення нових знань і обміну ними, завдяки чому збагачується інтелектуальний потенціал всіх учасників мереж [1, с. 13].

Але розвиток інтегрованої діяльності все ж не позбавляє такі крупні утворення конкурентної боротьби. Вона постійно точиться всередині мереж. Господарючі суб'єкти, пов'язані єдиним ланцюгом, намагаються демонструвати свої технологічні, інноваційні, бізнесові можливості та доводити власні переваги. Мінливий доказ суперниками своєї пріоритетності приводить до динамічної міграції центрів привабливості бізнесу і, відповідно, до міграції центрів конкуренції [2, с. 15].

Подальшому розвитку інтеграційних процесів сприяє створення найкрупнішими компаніями стратегічних альянсів, які формуються з метою отримання конкурентних переваг внаслідок об'єднання зусиль і стабільності економічних зв'язків. Стратегічні альянси різняться за обраними напрямками співробітництва. Це можуть бути технологічні альянси, альянси спільного виробництва, маркетингові альянси тощо. Але всі вони нині певним чином залучені до інноваційної діяльності.

Технологічні альянси орієнтовані на проведення спільних наукових досліджень, розробку цільових програм інноваційного спрямування, активне використання інтелектуальних ресурсів компаній. У рамках таких альянсів здійснюється прямий обмін інформацією наукового плану, взаємний обмін технологіями, створюються експериментальні виробництва з метою спільного впровадження перспективних інновацій, розроблених одним із партнерів. За даними експертів ЮНКТАД, технологічні альянси становлять нині майже 40% міжкорпоративних коаліцій [3, с. 56].

Маркетингові альянси зосереджують свої зусилля на трансфері новітніх технологій, активізуючи таким чином процес дифузії інновацій. Найбільш популярними зараз є такі форми трансферу технологій, як BOT (building-operate-transmit, тобто «будівництво-експлуатація-передання»), «під ключ» (отримання разом із технологічним устаткуванням необхідних технічних та управлінських знань, передання опанованих технологій і ділової репутації провідних компаній за допомогою франчайзингу), «ринок у руки» (надання гарантій збуту продукції, що виробляється за новими технологіями) тощо [4, с. 50].

Конкуренція точиться між такими альянсами на основі оригінальності та досконалості застосування маркетингових стратегій, основним об'єктом уваги яких стає рівень інтелектуальної цінності процінованої продукції, новизна технологій чи організаційних рішень...

Маркетингові стратегії прискорюють просування інновацій на ринку за рахунок визначення найбільш пріоритетних сегментів сформованих ринків, створення нових ринків, модернізації методів впливу на попит споживачів, використання розгалужених мереж збуту.

Розвиток інтегрованого виробництва не перешкоджає подальшому структуруванню та розгалуженню виробничих процесів. Навпаки, інтегровані структури сприяють диференціації виробництва заради отримання додаткових конкурентних переваг. Про це свідчить практичне застосування такої сучасної концепції управління бізнесом, як аутсорсинг.

Сутність аутсорсингу полягає у виокремленні певних функцій чи диференційованих виробничих процесів і переданні їх для виконання іншим підприємствам чи установам. Мета аутсорсингу - створення кращих умов для виконання профільних функцій фірмами при оптимальному використанні наявних ресурсів.

У сучасних умовах аутсорсинг досить часто набуває інноваційного спрямування. Так, провідні компанії розвинутих країн світу обирають для виконання найбільш наукомісткі види діяльності, орієнтовані на творче продукування інновацій, які здатні значно примножити капітал у майбутньому. Це означає, що такі компанії концентрують свої зусилля на проведенні наукових розробок, адаптації отриманих результатів до виробництва, здійснюють управління нематеріальними активами. Серійне виробництво нової продукції або її комплексу ючих вноситься за межі компанії, як правило, на територію країни з низьким рівнем інноваційного розвитку. Підприємства цих країн розглядаються як майданчики чи складальні цехи, що виконують виробничі функції відповідно до вимог інноваційних лідерів.

Конкурентні переваги, створені аутсорсингом для провідних компаній, полягають у концентрації всіх ресурсів на розробці перспективних інноваційних проєктів, у підвищенні ефективності виконуваних операцій, у перетворенні інновацій на пріоритетний засіб забезпечення прибутковості бізнесу.

Підприємства країн, що приймають виробництво внаслідок аутсорсингу, користуються такими перевагами, як доступ до нових технологій при скороченні власних витрат на наукові розробки, залучення до міжнародного поділу праці на рівні вертикальної інтеграції, включення до збутових мереж високотехнологічної продукції, вихід на світовий ринок у ролі партнерів компаній з високим іміджем.

Нині аутсорсинг набув широкого розповсюдження за кордоном. Наприклад, індекс аутсорсингу основних виробничих функцій в автомобільній індустрії розвинутих країн становить до 90%, а для світових виробників високотехнологічної продукції – 30-100% [5, с. 21]. Отже, бізнесові структури досить активно користуються можливостями, які надає сучасна оптимізація науково-інноваційної та виробничої діяльності.

IV. Висновки.

В умовах інноваційного розвитку конкуренція набуває нових сутнісних ознак. Досить різноманітними стають об'єкти конкуренції. Конкуренція охоплює нові щаблі у сфері виробництва та обміну.

Підвищується рівень пристосування виробничих процесів до запитів ринку.

Посилюється суперечливий характер конкурентного механізму. Він обумовлений, з одного боку, посиленням елементів стихійного розвитку, а з іншого, - прогресуючим підпорядкуванням конкурентного середовища монополістичним структурам. Ця двоїстість конкурентного механізму в значній мірі продиктована суперечливими тенденціями сучасного розвитку виробництва: тенденцією подальшого розчленування технологічних ланок виробничого ланцюга і тенденцією інтегрування виробництва. Діалектична єдність цих протилежних тенденцій привела до появи відповідних організаційних структур інтегрованого типу, вельми зацікавлених у посиленні диференціації виробництва.

Розгортання інноваційних процесів обумовлює специфіку реалізації цих тенденцій на практиці через продуктові, технологічні інновації та інновації у сфері менеджменту і маркетингу.

Цьому сприяють також нові методи конкурентної боротьби інноваційного спрямування. Завдяки інноваційному розвитку виникає широкий спектр нових конкурентних переваг, які досить ефективно використовуються господарюючими суб'єктами.

Література:

1. Онищенко В. Основні концептуальні положення сучасного міжнародного менеджменту/ В. Онищенко // Економіка України. — 2008. — № 11. — С. 4 – 15.
2. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, що базується на знаннях/Н.Тарнавська//Економіка України. 2008. №2. С. 4–16.
3. Гайдуцький І.П. Розвиток транснаціональних корпорацій (ТНК) та їхній вплив на економіку країн/І.П.Гайдуцький//Економіка АПК. — 2008. — №1. — С. 53–57.
4. Маліч Ю. Маркетингові альянси у стратегіях інноваційного розвитку підприємств/Ю.Маліч//Маркетинг в Україні. — 2008. — №3(49). — С. 46–52.
5. Зозульов О. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації//О.Зозульов, О.Микало//Економіка України. — 2009. — №8. — С. 16–24.